***“70 ans après, Nuremberg: tout sur le procès
des chefs nazis”***

Themanummer Historia 838, avril 2017

Amandine Grillo

Traducteur : Gorik de Henau

Édition électronique

URL : <https://journals.openedition.org/temoigner/5939>

DOI : 10.4000/temoigner.5939

ISSN : 2506-6390

Éditeur :

Éditions du Centre d'études et de documentation Mémoire d'Auschwitz, Éditions Kimé

Édition imprimée

Date de publication : 2 avril 2017

Pagination : 170-172

ISBN : 978-2-930953-00-7

ISSN : 2031-4183

Référence électronique

Amandine Grillo, «*70 ans après, Nuremberg: tout sur le procès des chefs nazis*», *Témoigner. Entre histoire et mémoire* [Online], 124 | 2017, Online op 30 novembre 2021, geraadpleegd op 01 décembre 2021.

URL: <http://journals.openedition.org/temoigner/5939> ; DOI: <https://doi.org/10.4000/temoigner.5939>

Ce document a été généré automatiquement le 1 décembre 2021.

Tous droits réservés

“70 ans après, Nuremberg: tout sur le procès des chefs nazis”

Themanummer *Historia* 838, april 2017

Amandine Grillo

Traduction : Gorik de Henau

RÉFÉRENCE

70 ans après, Nuremberg: tout sur le procès des chefs nazis. Themanummer *Historia* 838, april 2017

- 1 Het in april 2017 verschenen nummer van het tijdschrift *Historia* omvat een onvervalste schat aan data en informatie. In het dossier, met als titel *70 ans après, Nuremberg: tout sur le procès des chefs nazis*, wordt een chronologie van het proces geschetst, van de oprichting van het tribunaal tot het slotvonnis. In de bijdragen van Guillaume Malaurie (gediplomeerd historicus en adjunct-directeur van uitgeverij Sophia), Emmanuel De Waresquiel (geschiedkundige die zich specialiseert in de twintigste eeuw), Christian Delage (academicus en auteur van werken over het Neurenberg-proces), Fabien Théofilakis (doctor hedendaagse geschiedenis), Lionel Richard (emeritus hoogleraar aan de universiteit Picardie Jules-Verne) en Serge Klarsfeld (voorzitter van de vereniging *Fils et Filles de Déportés Juifs de France*) verneemt de lezer meer over wat er voor, tijdens en na het proces gebeurde.
- 2 De auteurs besteden bijzondere aandacht aan de voorbereiding en uitwerking van het proces van Neurenberg. De geallieerden mochten het idee om de asmogendheden voor het gerecht te dagen dan al snel aanvaarden, maar het oprichten van een internationaal tribunaal voor oorlogsmisdadigers liep vertraging op, met name door talrijke meningsverschillen tussen Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Tussen de dag dat het idee werd geopperd en het uitspreken van het slotvonnis verliepen vijf jaar. Maar waren die vijf jaar voldoende? Bij het lezen van de bijdrage van Serge Klarsfeld dringt het tot je door hoeveel werk de Engelse en Amerikaanse

onderzoekers wel verzetten: ze verzamelden alle documenten die vereist waren om de beklaagden te ontmaskeren, maar ze bewaarden vooral een juist beeld van de gebeurtenissen voor het nageslacht.

- 3 En dan hebben we het nog niet over de zaal van het tribunaal, waarin over alles grondig was nagedacht: de fysieke opstelling van de beklaagden tegenover de aanklagers, de gekozen belichting, de technologische hulpmiddelen waarmee de pleidooien en conclusies werden opgenomen, de logistiek om het Pools of Jiddisch naar (vooral) het Engels te vertalen, de projector waarmee de films over de ontdekking van de concentratiekampen en uitroeiingscentra werden vertoond enzovoort.
- 4 Maar de auteurs boeien nog het meest als ze het over het verloop van het proces zelf hebben. Geen enkel onderwerp wordt aan het toeval overgelaten: de journalistieke en audiovisuele verslaggeving rond het proces, de lijst met beklaagden en hun aandeel in het repressieve moordbeleid van het Derde Rijk, de reacties van de beklaagden op de films over de bevrijding van de kampen, de strategie van de hoofdaanklager en hoe die evolueerde tijdens het proces.
- 5 Om een onvolledige lectuur van de historische gebeurtenis te vermijden vermeldt Christian Delage de volledige lijst met beklaagden, maar hij herinnert ook aan een essentieel stukje informatie, namelijk dat ook de instellingen van de nazistaat op de beklaagdenbank zaten. Over de *Schutzstaffel* (SA), het *Führerkorps*, de *Sicherheitsdienst* (SD), de *Sturmabteilung* (SA), de nazipartij en de Gestapo werd net zo goed gevonnist als over de leiders van de partij. Het was nooit de bedoeling om de rol van deze instellingen los te zien van de oorlogsmisdadigers die daarin de dienst uitmaakten.
- 6 Robert H. Jackson, hoofdprocureur voor de Verenigde Staten, slaagde er op die manier in het geliefkoosde argument van de beklaagden volledig te ontkrachten: ‘maar ik gehoorzaamde alleen bevelen van hogerhand’. Allen beweerden ze onschuldig te zijn en verscholen ze zich achter principes van militaire of politieke trouw aan de hiërarchie. Maar hun argumenten vielen in dovemansoren. Gehoorzaamheid verzacht de ernst van een daad niet. Een individu heeft de verantwoordelijkheid om te oordelen of de handelingen van de instelling waarvoor hij of zij werkt al dan niet misdadig zijn. In dit proces zonder voorgaande was dat een echte nieuwigheid. De daden van de nazileiders werden gezien binnen de context van een moorddadige administratie. Onwillekeurig ga je daarbij denken aan het boek van Hannah Arendt over de banaliteit van het kwaad. Wat te denken over dit werk, dat twintig jaar na het proces van Neurenberg werd geschreven? De kwestie wordt niet aangekaart in dit nummer van *Historia*, maar de lezer stelt zich toch de vraag.
- 7 Het geschiedkundige tijdschrift heeft het ook over de nooit geziene gewelddaden waarvan Göring, Speer, Von Ribbentrop, Kalten-Brunner en hun medeplichtigen werden beschuldigd. Naast oorlogsmisdaden, samenzwering en misdaden tegen de vrede en de mensheid werden de agressieve tactieken en de uitroeiingspolitiek tijdens het Neurenberg-proces uitgebreid aan de orde gesteld. Niettemin sprak het tribunaal nog niet van volkerenmoord. De Verenigde Naties hadden toen nog geen definitieve omschrijving van die term vastgelegd. Door de term ‘misdaden tegen de mensheid’ uit te spreken hakte het tribunaal wel een knoop door. Maar werd toen een onderscheid gemaakt met de term ‘genocide’ of met de uitroeiing van een volk? En zo ja, welk? Op die vraag bieden de auteurs nauwelijks een antwoord. Toch geeft Serge Klarsfeld enkele aanwijzingen. Hij preciseert bijvoorbeeld dat geen enkele Joodse organisatie als getuige op het proces werd uitgenodigd. Christian Delage legt uit hoe Robert H. Jackson eerst

niet wilde dat de massale uitroeiing van de Europese Joden een centrale plaats zou innemen, hoewel ze die positie in de loop van het proces wel kreeg. Lezers die willen weten welke rol het proces van Neurenberg speelde in de erkenning van de Holocaust blijven dus wat op hun honger. De antwoorden zullen ze moeten zoeken in andere referentiewerken.

- 8 De auteurs wijzen ook op de grote nieuwigheid van de juridische werkwijze die tijdens het Neurenberg-proces werd gehanteerd. Vaak was het de gewoonte de overwonnenen te straffen via een proces of standrechtelijke executie, waarbij de overwinnaars de rol van aanklager en de overwonnenen die van beklaagde konden spelen. Serge Klarsfeld licht toe dat er precedentes waren tijdens de Amerikaanse Burgeroorlog, maar niets dat met het proces van Neurenberg kan worden vergeleken. Er werd dus een nieuwe internationale rechtspraak ingesteld. De oprichters van het tribunaal drongen er trouwens langdurig op aan het internationaal recht en de beperkingen daarvan te respecteren, om te vermijden dat de beklaagden zichzelf zouden afschilderen als slachtoffers van een politiek proces, zoals Julius Streicher probeerde.
- 9 Op dinsdag 1 oktober 1946 werden de straffen uitgesproken. Twaalf nazi's werden ter dood veroordeeld. De anderen kregen straffen van tien jaar tot levenslange opsluiting. Fabien Théofilakis somt alle veroordelingen op en maakt daarvan gebruik om de reacties van de veroordeelden te schetsen. Die bestreken het hele spectrum: van Hans Frank die meende dat zijn terdoodveroordeling verdiend was, over Julius Streicher die zich voordeed als het slachtoffer van een complot, tot Hermann Göring die in eerste instantie onbewogen bleef. Sommige straffen blijven tot op vandaag omstreden, zoals die van Albert Speer, vanaf 1942 architect en minister van Bewapening. Hij deed zich voor als een nauwgezet architect die zich toeleegde op zijn werk en zich niet mengde met de nazipolitiek. Vandaag beschikken we over verschillende onweerlegbare bewijzen dat Speer op de hoogte was van het uitroeiingsbeleid van Hitler en zijn handlangers. Er bestaan ook foto's van hem tijdens een kampbezoek.
- 10 Pas op het moment dat de veroordeelden naar hun cel terugkeerden, gaven ze lucht aan hun werkelijke reactie op de beslissing van het tribunaal. Göring, die zich onberoerd toonde in de proceszaal, deed daarna in besloten kring zijn verhaal. Jammer genoeg hebben de medewerkers aan dit *Historia*-nummer het daar niet of nauwelijks over. De lezer zal zich daarvoor opnieuw op andere werken of documentaires over het onderwerp moeten verlaten.
- 11 In het *Historia*-dossier wordt ook teruggekomen op het vervolg van de rechtszaak. Van de auteurs vernemen we dat er nog processen zouden volgen tegen andere leden van de nazipartij of tegen repressieve instellingen van het Derde Rijk. Maar de lezer krijgt vooral de kans om stil te staan bij de gevolgen van het proces voor de toekomst van de mensheid. De organisatoren van dit internationale tribunaal stuurden een duidelijke boodschap de wereld in: om misdaden tegen de mensheid te begaan zou niemand zich ooit nog kunnen verschuilen achter een nationale politieke structuur. Betekent dit dat deze misdaden zich nooit meer zouden voordoen? Tot zijn spijt moet Serge Klarsfeld bekennen dat zulks niet het geval is. Als bewijs haalt hij de volkerenmoord op de Bosnische moslims aan, tegen de achtergrond van de oorlogen in Kroatië, Bosnië en Herzegovina, en Kosovo. Hij wijst ook op de genocide op de Tutsi's. Er werden wel instellingen gecreëerd om de misdadigers te berechten, maar de auteurs wijzen op diverse tekortkomingen daarvan. In de eerste plaats, hoe die misdadigers veroordelen op een manier die in verhouding staat tot hun misdaden? Een terdoodveroordeling of

levenslange opsluiting kan nooit opwegen tegen de gruwel van de begane wreedheden. Ten tweede, hoe alle landen ertoe aanzetten om mee te werken aan de internationale rechtspraak? Serge Klarsfeld licht toe dat het verdrag over de oprichting van het Internationaal Strafhof, dat in 2002 in werking trad, niet werd geratificeerd door Rusland, China en de Verenigde Staten. Door het proces van Neurenberg ontstond het idee van een internationale rechtspraak, maar die heeft duidelijk nog een lange weg te gaan en blijft kwetsbaar.

- 12 In dit nummer van *Historia* wordt het Neurenberg-proces tot in de details besproken, met bijzondere aandacht voor de voorbereiding, het verloop en de gevolgen ervan. Toch is er een belangrijk aspect dat niet wordt uitgelicht: de psychologische staat van de veroordeelden, en de talrijke studies die daarnaar zijn gevoerd. Tijdens de voorbereiding en het verloop van het proces was een psycholoog belast met het analyseren van de gedetineerden, om zo de mechanismen te begrijpen achter hun daden van massavernietiging. Die man vestigde onder meer de aandacht op Hermann Görings pathologische gebrek aan empathie. Maar daarover is maar weinig te lezen in dit toch wel boeiende dossier over het baanbrekende proces van Neurenberg.